

ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИХІД ІЗ «ПРАВОВОЇ ТІНІ»

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова

Анотація

Представлено теоретико-політологічний аналіз проблеми лобіювання в сучасній Україні та його інституціоналізації.

Ключові слова: лобіювання, прямий лобізм, цивілізований лобізм.

Abstract

Presents theoretical and political analysis lobbying issues in contemporary Ukraine and its institutionalization.

Keywords: lobbying, direct lobbying, civilized lobbying.

Одним із способів просування інтересів в політико-правових процесах є лобіювання. Дане явище слід визначати як комплекс заходів, що здійснюють групи тиску по встановленню, зміні чи збереженню змісту нормативного регулювання суспільних відносин в вузькокорпоративних інтересах. Лобіювання як соціальний феномен існувало й існує фактично в будь-якому суспільстві, але ступінь його розвиненості залежить від політичної системи, рівня політичної культури, і, що важливо, від правового регулювання лобістської діяльності в кожній окремій державі.

У цьому сенсі серйозна проблема в Україні, яка до сих пір тримає лобіювання в тіні на задвірках політичної системи, є відсутність його правового регулювання [1].

Наприклад, сьогодні США є однією із небагатьох держав світу, де лобізм визнаний легалізованим політичним інститутом і має державне регулювання, а з 1945 р набуває судового тлумачення. Цікаво, що згідно із спеціальною постановою Верховного суду США, під «лобізмом» в юридичному сенсі слід розуміти тільки «прямий лобізм» — безпосередню взаємодію зацікавлених осіб з посадовими особами з метою просування власних інтересів. «Непрямим» лобізмом став визнаватися такий лобізм, який включає в себе такі методи впливу на посадових осіб: телевізійні програми, рекламно-пропагандистські кампанії, спеціально організовані кампанії телеграм і листів тощо. Згодом з США були змодельовані механізми правового регулювання лобістської діяльності в інших англо-саксонських і романо-германських правових системах. Нормативна база Німеччини, Франції, Австрії, Італії встановлює різні форми представництва груп інтересів в органах законодавчої та виконавчої влади.

У науковій літературі склалися різні підходи щодо сутності та регулювання лобістської діяльності, але найбільшого поширення набули такі:

1. Пліуралістичний — групи тиску утворюються спонтанно, численні, мають різні інтереси і конкурують між собою за право отримання того чи іншого ресурсу. Такі групи характеризуються автономністю від держави і самостійністю у виборі інтересів. В рамках цього підходу лобізм розуміється як діяльність суб'єктів, що впливають на структури державної влади з метою прийняття ними необхідних рішень.

2. Корпоративістський — система представництва інтересів, складові частини яких різні функціонально і ієрархічно розташовані. За даного підходу держава розглядається як головний інструмент виявлення інтересів і згуртування навколо них значущих суспільних груп. У такій системі держава сама відбирає і наділяє правом представництва і ресурсами певну групу інтересів [2, с. 57]. Прихильники цього підходу пов'язують лобізм виключно із нормативно-правовим закріпленням, формами і методами взаємодії держави з зацікавленими групами [3]. На відміну від першого підходу панівним аспектом тут є якраз юридично-інституційний похід.

Існують різні види лобіювання, які демонструють його особливості. Урахування таких особливостей має першорядне значення при визначенні характеру впливу на органи державної влади. Коротко кажучи, в науковій літературі прийнято в цілому розділяти лобізм на такі види як «цивілізований» (або «білий»), і нецивілізований (або «тіньовий»). Лобізм в Україні, що цілком очевидно, слід відносити до «тіньового». Безпосередньо його асоціюють в українському суспільстві із корупцією [4].

До різновидів «тіньового» лобізму слід віднести прямий одноособовий (індивідуальний) лобізм, який ґрунтується на особистих зв'язках підприємців з чиновниками і здійснюється, як

правило, у структурах виконавчої влади. До іншої форми «тіньового» лобіювання можна віднести клановий лобізм – просування інтересів підприємств чи компаній, які належать кланам (бізнес-політичним групам). Такий лобізм дуже ефективний, бо спирається на «авторитет» і можливості великої групи бізнесменів.

До типових для України форм «тіньового» лобіювання належить, наприклад, самопротегування. Його механізм ґрунтується на можливості певної державної структури, відомства брати безпосередню участь в економічній діяльності.

Таким чином, лобізм має вагомі підстави для свого існування. Проте він може бути застосований або на благо всьому суспільству, або у вузькогрупових інтересах [5]. Лише сила закону встановить кордон між лобіюванням і діями, які спрямовані на отримання односторонніх переваг, що вже подібно корупції. У законі має бути прописано, хто може займатися лобістською діяльністю, а хто такого права не має.

Ще раз відзначимо, що в Україні в суспільній свідомості на рівні стереотипів лобіювання розглядається як складова частина корупційних процесів. Цей факт явно стримує інституціоналізацію лобіювання, чому сприяє відсутність самого закону про лобістську діяльність, незважаючи на існуючі у Верховній Раді законопроекти [6]. Відповідно, слід змінити громадську думку в потрібному напрямку — формування розуміння лобіювання як важливої складової політичних процесів, що не сприяє корупції, а навпаки її зменшує.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнієнко В.О. Моделювання фінансових механізмів лобіювання в умовах «критичності» за кількістю депутатів у прийнятті рішень / В.О. Корнієнко, С.Г. Денисюк, А.А. Шиян // Політологічний вісник. — 2007. — Вип. 29. — С. 110–117.
2. Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред. : К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. — К. : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. — 406 с.
3. Корнієнко В. О. Лобіювання як засіб реалізації політичних інтересів [Текст] / В. О. Корнієнко, С. П. Годний // Innovative solutions in modern science. — Dubai : ТК Meganom, 2017. — № 1(10). — С. 19–25.
4. Корнієнко В. О. Політичне лобіювання в Україні: теоретична підойма та практичні реалії [Текст] / В. О. Корнієнко, С. П. Годний // Політичне життя (загальнополітичний, навчальний, науковий, науково-популярний журнал). — Донецький Національний університет, 2016. — № 1. — С. 29–34.
5. Корнієнко В. О. Лобіювання як форма політичного діалогу в українському суспільстві [Текст] / В. О. Корнієнко, С. П. Годний // Innovative solutions in modern science. — Dubai, 2016. — № 5(5). — С. 39–46.
6. Гнатенко Н. Г. Інституціоналізація лобізму в Україні: історія та сучасність [Текст] / Н. Г. Гнатенко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. — К. : «Видавництво «Гілея», 2016. — Вип. 115 (12). — С. 434–439.

Годний Сергій Петрович – пошукач кафедри політичних наук, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, м. Київ, e-mail: hodniy@bigmir.net

Sergii Godnyiy – search engine Department of Political Science, National Pedagogical University. MPDragomanov, m. Kyiv, e-mail: hodniy@bigmir.net